

Јелена Томин
Адвокатска комора Војводине

ДРУШТВЕНО АНГАЖОВАЊЕ АДВОКАТА Есеј у част Игњата Павласа

САЖЕТАК: Игњат Павлас је био једна од централних личности у присаједињењу Војводине Краљевини Србији, а касније и у Новом Саду између два светска рата. Његово прегалаштво на пољу друштвеног ангажовања оставило је неизбрисив траг упркос другачијем друштвенополитичком миљеу који је уследио након његовог времена. Свима нам је дао пример како друштвеним ангажовањем можемо утицати и променити своје окружење на боље и на корист заједници у којој живимо и радимо.

Кључне речи: адвокатура, Адвокатска комора Војводине, друштвено ангажовање адвоката

У години настанка овог рада навршило се 80 година од смрти Игњата Павласа, једне од најистакнутијих личности војвођанске адвокатуре.

Игњат Павлас се родио као Игнац Павлас дана 6. јуна 1886. године у Горњем Михољцу у Западној Славонији која је тада била у саставу Аустроугарске монархије, од оца Ивана, похрваћеног Чеха, по занимању крчмара, римокатоличке вероисповести, и мајке Јулијане, Српкиње из Товарника у Западном Срему по занимању трговкиње, православне вероисповести.¹

---

¹ Петровић, И. (2014). *Заслужници и ојаске*. Београд: Школа гусала „Сандић“, 7–8.

Након смрти оца, са мајком се сели 1894. године у Нови Сад и ту завршава Српску православну велику гимназију 1904. године.² Изгледа да је управо током похађања гимназије своје крштено име Игнац посрбио у Игњат и изјашњавао се као Србин римокатоличке вероисповести.³

Са мајком је живео у Соколској улици, данас улици Матице српске, а потом у Дунавској 10, данас Дунавској 27.⁴

Правне науке студирао је у тадашњем Коложвару у Аустроугарској монархији, данас Клуж-Напока у Румунији.⁵ После положеног завршног испита, званог ригороз (строг државни испит, без израде докторске дисертације) стекао је докторски степен.⁶ Адвокатски испит положио је 1912. године у Будимпешти.⁷

Исте године отвара адвокатску канцеларију са седиштем у Дунавској 10, а касније је сели на адресу Железничка 10.⁸ Адвокатуром ће се активно бавити све до окупације, 1941. године.

Венчао се Олгом Козјак 1913. године, у римокатоличкој цркви у Шиду, и у том браку се родила кћер Мирјана.⁹

УЛОГА У ДАНИМА ПРИСАЈЕДИЊЕЊА

Улога Игњата Павласа, иако из несхватљивих разлога у историјској науци помало скрајнута, била је кључна у догађајима који су претходили присаједињењу Војводине Краљевини Србији по завршетку Првог светског рата. То је био почетак његовог патриотског деловања, а патриотизам ће касније, на исти начин, прожимати сваки вид његовог друштвеног ангажовања све до његове смрти.

---

² Петровић, И. (2014). *Заслужници и ојаске*. Београд: Школа гусала „Сандић“, 7–8.

³ Историјски архив града Новог Сада, фонд бр. 25, Гимназија „Јован Јовановић Змај“ Нови Сад (1831–1964), књига 159 – Главни протокол испита зрелости (1897–1905).

⁴ Петровић, И. (2014). *Op. cit.*, 8.

⁵ Историјски архив града Новог Сада, фонд бр. 150, број 42060, год. 1929, Решење о уношењу у књигу завичајника дипломе Павлас Игњата, доктора права и додели права на употребу те титуле.

⁶ Петровић, И. (2014). *Op. cit.*, 8.

⁷ *Ibid.*

⁸ Јануара 2020. године постављена је спомен-плоча на зиду ове куће, у част Игњата Павласа, уз залагање, између осталих, Адвокатске коморе Војводине.

⁹ *Ibid.*

Током Првог светског рата аустроугарске државне и војне власти организовале су прогон српског становништва у Босни и Херцеговини. По узору на одбор Срба и Хрвата у Загребу, који је збрињавао ратну сирочад са ових простора, у Новом Саду је крајем 1917. године основан Средишњи новосадски одбор за смештај гладне деце из Херцеговине, Босне и Далмације по Банату, Бачкој и Барањи, на чијем челу је, између осталих, био и Игњат Павлас, уједно један од секретара, преко чије адвокатске канцеларије је ишла сва преписка Средишњег одбора у вези са смештајем ове деце.¹⁰

Одбор је прикупљао помоћ у храни и одевним стварима, као и прилоге у новцу, а током свог деловања у Бачку, Барању и Банат успешно је сместио око 10.000 српске деце и ратне сирочади.¹¹ Средишњи одбор за прихват деце 1918. године прераста у политички орган, под именом Српски народни одбор у Новом Саду, који је имао за циљ да презме власт од Аустроугара. Припремне седнице Одбора одржаване су у Павласовој адвокатској канцеларији, у Дунавској улици, а кад је Одбор конституисан Јаша Томић је изабран за председника, а Игњат Павлас и Аркадије Варађанин за потпредседнике. У истој тој Павласовој канцеларији шиле су се српске тробојне заставе, које су освануле на кућама у данима присаједињења.¹²

У бурним збивањима крајем 1918. године председавао је великом народном збору и као представник одбора ишао до немачког команданта са захтевом да одступе из града. Затим се пробио до Београда са циљем да позове српску војску да крене у ослободилачки поход и према Новом Саду и Војводини. Заједно са Јашом Томићем пред старом зградом Матице српске, на данашњем Тргу слободе, 9. новембра 1918. године Павлас је у име грађана Новог Сада и Војводине поздравио српску војску предвођену мајором Војиславом Бугарским.¹³

Био је један од осморице председника Велике народне скупштине Срба, Буњеваца и осталих Словена Баната, Бачке и Барање у Новом Саду, која је 25. новембра 1918. године донела одлуку о отцепљењу и присаједињењу матици земљи Србији. У Народној управи (која је била извршни орган Велике народне скупштине) био је повереник за унутрашње послове. Тако му се остварио сан да Срби с обе стране Дунава живе у једној држави.

¹⁰ Петровић, И. (2012). *Др Игњат Павлас: (1886–1942). Свеске за историју Новог Сада*, 13, 91.

¹¹ *Ibid.*

¹² *Ibid.*, 92.

¹³ Петровић, И. (2014). *Заслужници и ојаске*. Београд: Школа гусала „Сандић“, 23.

Међутим, већ у фебруару 1919. године, заједно са демократама, напушта Велики народни савет (орган власти формиран од стране Велике народне скупштине),¹⁴ вероватно разочаран оним што је уследило након присаједињења. Општенародно одушевљење врло брзо је прерасло у разочарање, а Игњат Павлас је био у могућности да брже од народа схвати, будући да је био у центру тих историјских догађања, последице третирања Војводине као неког плена и то од стране не непријатељског народа или државе, него од стране својих сународника јужно од Дунава и Саве, а што траје све до данас.

Као патриота, иступио је за народ у најкритичнијем историјском тренутку, као и многи други адвокати онога времена и са ових простора. Међутим, разочаран политиком, потпуно се, осим породици и професији, окреће друштвеном ангажовању. Схватио је на време да би бављењем политиком његова драгоцен енергија, воља и упорност биле узалудно расуте те је одлучио да их стави на располагање неком другом циљу. Срећом по нас, таква његова одлука није била погрешна.

ДРУШТВЕНО АНГАЖОВАЊЕ

Да би се схватиле прилике у којима је живео и делао Игњат Павлас, неопходно је осврнути се у кратким цртама на неке историјске особености тог времена.

После Првог светског рата живот у Новом Саду се наставља, сада у заједничкој држави јужних Словена. До распада Аустроугарске монархије Нови Сад није био административни центар неке области, међутим, након уласка у заједничку државу то се мења и Нови Сад постаје административни центар покрајине Банат, Бачка и Барања, да би од 1929. године постао административни центар Дунавске бановине, једне од покрајина Краљевине Југославије. То је време јачања индустрије у Новом Саду које је ишло упоредо са повећаним приливом становништва и изградњом на хиљаде нових стамбених, пословних и јавних објеката. Тих година су изграђене Бановина, Танурџићева палата, Раднички дом и др. Неке контуре града из тог времена су и даље свуда око нас.

Правни систем у Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца није био јединствен, а јединство није постојало ни на правном подручју Војводине, где се и даље примењивало угарско и аустријско право, које се највише ослањало на судску праксу и обичаје. На ту проблематику се осврнуо и

¹⁴ Марковић, С. (2020). *Од присаједињења до њрекрајања*. Нови Сад: Архив Војводине, 107.

Игњат Павлас у једном чланку у *Гласнику Адвокатске Коморе за Банат, Бачку и Барању*.¹⁵ Примена права је додатно била отежана и тиме што неки прописи годинама након присаједињења нису били преведени са мађарског и немачког на српски језик, а ако је нешто од прописа и било преведено, такви преводи су често били погрешни, нетачни, непрецизни.

У таквим новонасталим привреднодруштвеним околностима, Игњат Павлас почиње да, упоредо са обављањем адвокатске професије, друштвено дела и тиме на најкориснији могући начин утиче на развој друштва.

Игњат Павлас је био један од оснивача Адвокатске коморе у Новом Саду 1921. године. Од 1929. до 1941. године био је члан Управног одбора Адвокатске коморе у Новом Саду.

Од 1913. до 1919. године био је члан Управног одбора Матице српске, а једно време је и заступао Матицу српску.

Од 1910. године Игњат Павлас је био секретар новосадског Соколског друштва „Светозар Милетић“¹⁶, од 1921. до 1941. године старешина Бачке соколске жупе, а од 1930. до 1941. године и члан Старешинства Савеза сокола Краљевине Југославије. У старешинству Савеза сокола одговарао је за Правни реферат и Организацијски одсек.

Новосадски соколи су се бавили пре свега гимнастиком, а затим и смучарством, пливањем, стрељаштвом, бициклизмом, а осим физичке културе и спорта бавили су се и културним и просветним радом. Друштво се од самог почетка трудило да обезбеди масовност и разноврсност телесног и духовног развоја најширег слоја грађанства, без обзира на класну, верску и националну припадност.¹⁷

За Игњата Павласа соколи су говорили да је био оличење поштења, радиности, одговорности за преузете обавезе, упорности, храбрости, осећања части и високих организаторских способности, а његов живот и рад били су управо његово настојање да оствари два фундаментална соколска гесла: „Из народа, за народ, са народом“ и „Не тражи за себе ни користи ни славе“.¹⁸

---

¹⁵ Павлас, И. (1928). Ново обичајно право на правном подручју Војводине. Нови Сад: *Гласник Адвокатске Коморе за Банат, Бачку и Барању*, год. 1, бр. 2/3, 31–32.

¹⁶ Гимнастичка организација патриотског карактера настала на темељима панславизма и национално-ослободилачких идеја међу словенским народима у Аустроугарској монархији.

¹⁷ Врачарић, П. (2000–2001). Др Игњат Павлас – дугогодишњи соколски старешина. *Око соколово*, (15–16), 20.

¹⁸ Протић-Гава, Б., Пауновић, Ј., Ковачев, М. (2015). *110 година новосадског Соколског друштва и 164 године гимнастичке у Новом Саду*. Нови Сад: Музеј Војводине: Соколско друштво „Војводина“, 34.

Као старешина Бачке соколске жупе допринео је омасовљењу соколства. Био је изузетно посвећен и ангажован у обиласцима друштава на територији своје жупе.

„Да би се, поред наведених других обавеза у друштвима и савезима, појмиле његове соколске обавезе и допринос раду и развоју соколства у Војводини између два рата, довољно је рећи да је Соколска жупа Нови Сад обхватала близу 80 соколских друштава и соколских чета ... дакле цела Бачка са малим делом Срема на обронцима Фрушке горе. Та жупа је организовала 7 слетова, а такође врло бројно, видно и квалитетно учешће Сокола са те територије на слетовима у земљи, Прагу, Бугарској, са примереним резултатима. Имајући у виду секторе које је у Савезу Соко Југославије водио, и ту је имао крупне обавезе и перманентан одговоран рад.“¹⁹

Био је један од легата акције за подизање Соколског дома у Новом Саду.²⁰ Данас је у тој згради Позориште младих. У оквиру Соколског дома био је и један од покретача формирања луткарске секције, из које је настало Луткарско позориште, претеча данашњег Позоришта младих.

Игњат Павлас је такође био и страствени веслач. У периоду од 1921. до 1938. године био је председник Веслачког клуба „Данубиус“ у Новом Саду у ком периоду је клуб први пут у својој историји постао екипни првак државе.²¹ Занимљиво је поменути и да су 1930. године Игњат Павлас, др Коста Мајински, такође адвокат, и јавни бележник др Милорад Попов у малом чамцу Дунавом превалили пут од Регенсбурга до Новог Сада, дужине 1.200 километара у трајању од две недеље, а годину дана касније, пут од Новог Сада до Црног мора сличне дужине и сличног трајања.²²

Игњат Павлас је био и зачетник планинарства у Војводини. Са групом истомишљеника основао је Друштво „Фрушка гора“ 1924. године, прву планинарску организацију у Новом Саду и Војводини. Са њим на челу, као председником друштва, „Фрушка гора“ (данас „Железничар“) је постала једна од најмасовнијих и најбоље организованих планинарских организација у Краљевини Југославији. Организовао је изградњу првих планинарских домова на Фрушкој гори, на Змајевцу и Осовљу, а касније и на планини Рудник. Започео је и изградњу планинарског дома на Иришком венцу. Организовао је прва трасирања и обележавања 300 километара

¹⁹ Врачарић, П. (2000–2001). Др Игњат Павлас – дугогодишњи соколски старешина. *Око соколово*, (15–16), 24.

²⁰ Протић-Гава, Б., Пауновић, Ј., Ковачев, М. (2015). *110 година новосадског Соколског друштва и 164 године гимнастике у Новом Саду*. Нови Сад: Музеј Војводине: Соколско друштво „Војводина“, 34.

²¹ Више о томе на <http://www.danubius1885.org/istorijat/>

²² Фајфрић, Ж. (2008). *Историја адвокатуре Војводине (од почетка до 1941. године)*. Нови Сад: Адвокатска комора Војводине, 432 и 440.

планинарских стаза по Фрушкој гори (као и израду прве планинарске карте), од којих су многе опстале и до данашњих дана и постале основа за формирање нових, а такође је организовао и штампање прве планинарске карте Фрушке Горе.²³ Године 1938. планинари новосадске „Фрушке горе“ су снимили први југословенски филм у боји. Радило се о документарном филму о сплаварењу реком Дрином, а родоначелници те, данас популарне туристичке атракције били су баш новосадски планинари.²⁴

Други фрушкогорски врх по висини назван је по њему – Павласов чот. Манифестација Планинарског савеза Војводине, „Меморијал Игњата Павласа“, започета свечаним отварањем спомен-обележја на Павласовом чоту, редовно се одржава сваке године у јануару у недељи Павласове погибије у Рацији. Изградњу спомен-обележја је, између осталих, помогла и наша Комора.

Мање је познато да је Павлас био председник Савеза културних друштава у Новом Саду, основаног 1928. године.

„Циљ оснивања Савеза је био да у једну заједничку установу окупи сва новосадска културна, просветна, хумана, социјално-хигијенска и спортска друштва и установе и да унесе склад у њихове међусобне односе, те да настоји да уједини друштва са истим задацима и да спречи штетан паралелизам културног деловања у Новом Саду. Задатак Савеза је био да ради на стварању и побољшавању циљева, уз морално и материјално помагање чланова. Потреба за стварањем овакве јединствене и заједничке установе настала је услед наглог развијања и оснивања појединачних друштава која су често настајала без стварне потребе, већ из личних амбиција или због размирица између чланова друштава.“²⁵

Савез се бавио организовањем приредби те дочека и смештаја страних културних друштава. Као хуманитарна и социјална установа, Савез је добијао списак деце свих новосадских основних школа, са подацима о њиховом породичном и материјалном стању, како би им била пружена помоћ у одећи и обући.²⁶

---

²³ Бреберина, М. (2008). Доктор Игњат Павлас заборављени великан српске историје. *Добровољачки гласник, орган Удружења ратних добровољаца 1912–1918, њихових поштовака и поштовалаца*, 31, 138–142.

²⁴ Стевановић, Б., Бреберина, М., Попара, Л., Ковачевић, Р., Јан, О., ... Дамјановић, А. (2000). *75 година организованог планинарства у Војводини*. Нови Сад: Планинарско-смучарски савез Војводине, 29–30.

²⁵ Костовић, Т. (2014). Савез културних друштава Новог сада Дунавске бановине. *Годишњак Историјског архива града Новог Сада*, 8 (8), 170–184.

²⁶ *Ibid.*

„Дугорочни план Савеза је био да се организује још боље и да прошири своју делатност и рад на отклањању социјалне беде у Новом Саду.“²⁷

Савез је окупљао 52 културна друштва у Новом Саду, а нека од њих су била: Женска задруга у Сремској Каменици, Задруга Срба занатлија, Јеврејска женска задруга „Југендхор“, „Јуда Макаби“ спортски клуб, „Данубиус“ веслачки клуб, Мађарско грађанско певачко друштво, Пријатељи Француске, Кора хлеба, „Фрозин“ немачки певачки венац, Удружење учитељица и забавиља, Швапско-немачки културни савез, Католичка читаоница и многа друга.

Игњат Павлас је и сам био оснивач, секретар, председник или члан управних одбора друштава која су улазила у Савез културних друштава али и председник самог Савеза. Та чињеница недвосмислено указује на потребу овог човека за друштвеним ангажовањем које је сасвим сигурно допринело развоју грађанских и демократских вредности пре свега, јер, ниједно од друштава којима је припадао није правило разлику у односу на националну припадност својих чланова (укључујући и Соколско друштво). Човек, појединац, његово право да развија сопствена интересовања, помоћ слабијима, природа, физичка активност у циљу одржавања менталног и физичког здравља, увек су били у центру његових интересовања и залагања. Свестраност његовог ангажовања указује да је итекако био свестан свог положаја у друштву и улоге која се увек очекивала од људи попут њега – интелектуалаца, адвоката. Може се рећи да је врло одговорно приступио тој улози и да је својим ангажовањем пуно тога створио а постојеће унапредио, искључиво свима на корист. Дистанцирајући се од политике, жељу за напретком народа остварио је искључиво кроз друштвено ангажовање у којем је видео начин да утиче на развијање грађанских права.

Данас би за Игњата Павласа могли рећи да је био перјаница цивилног друштва Новог Сада па и Војводине онога времена.

СМРТ У РАЦИЈИ

Када су прошле тек мало више од две деценије од завршетка Првог светског рата, добро позната сенка опет се надвила над нашом земљом. Игњат Павлас опет одлучно, али, нажалост, последњи пут, иступа као родољуб у првим редовима у једном од најстрашнијих историјских догађаја на овим просторима. Соколи и представници свих других културних

²⁷ Костовић, Т. (2014). Савез културних друштава Новог Сада Дунавске бановине. *Годишњак Историјског архива града Новог Сада*, 8 (8), 170–184.

организација, а на иницијативу Сокола и Матице српске, 27. марта 1941. године међу првима су изашли на улице Новог Сада. На челу поворке од око 15.000 људи, били су др Игњат Павлас као и др Александар Моч – председник Матице српске, такође адвокат. Врхунац ових демонстрација одиграо се пред палатом Бановине, где је са балкона говорио Игњат Павлас, подржавши спонтане народне манифестације и осудивши Хитлерове тежње ка освајању света и поробљавању слободољубивих народа и држава.²⁸

Међутим, његову улогу коју је имао у присаједињењу Војводине Краљевини Србији као и говор из марта 1941. године, окупатор му није опростио, а још мање заборавио. И он се, као и многи други недужни, налазио на списку за хапшење и убијање.²⁹

Током Рације у Новом Саду, 23. јануара 1942. године, изведен је са супругом из куће у Железничкој 10. Иако није била на списку на којем је био Игњат Павлас, супруга Олга је ипак кренула за њим. Мађарски официр и војник колима су их одвезли на Штранд, на којем се већ налазила колона људи која се неумољиво кретала ка смрти испод залеђеног Дунава на –30 степени. Забележено је да му је као угледном грађанину нуђено да изађе из приведенe групе и спасе главу, али он је одговорио да жели да остане са својим соколима и веслацима.³⁰

„Јауци и крици деце коју су фашисти са уживањем набадали на бајонете, крици људи, пуцњи, то бесомучно клање организовано од звери у људском облику, разлегали су се Штрандом. Својим очима гледао је доктор Игњат Павлас умирање града којем је посветио свој живот и стваралачки рад. Гледао је како убијају и ту омладину којој је он био најбољи могући узор. Нерви великана Павласа нису били јаки да трпе то зло. Није хтео да оклева чекајући на ужасној хладноћи да ред дође на њега касније. Затражио је да га преко реда спроведу до рупе на леду.“³¹

²⁸ Протић-Гава, Б., Пауновић, Ј., Ковачев, М. (2015). *110 година новосадског Соколског друштва и 164 године гимнастике у Новом Саду*. Нови Сад: Музеј Војводине: Соколско друштво „Војводина“, 34.

²⁹ У Пријави Комисији за утврђивање злочина окупатора и њихових помагача у Војводини, као злочинци-саучесници извршења злочина над Игњатом Павласом наведени су др Иван Нађ, адвокат, и др Елемер Корањи, римокатолички жупник, обојица из Новог Сада, Архив Војводине, фонд бр. 183. Комисија за утврђивање злочина окупатора и њихових помагача у Војводини. Видети још и *Саопштења о злочинима окупатора и њихових помагача у Војводини: 1941–1944. Књ. 1, Бачка и Барања* (фототипско изд., Vol. 1). (2020). Нови Сад: Архив Војводине – Прометеј, 333.

³⁰ Врачарић, П. (2000–2001). Др Игњат Павлас – дугогодишњи соколски старешина. *Око соколово*, (15–16), 24.

³¹ Бреберина М. (2008). Доктор Игњат Павлас заборављени великани српске историје. *Добровољачки гласник, орган Удружења ратних добровољаца 1912–1918, њихових потомака и потошвалаца*, 31, 138–142.

Сведоци кажу да су последње речи које је изговорио биле: „Убијајте! Али, знајте да ће се родити једна нова, снажнија Југославија!” Убијен је заједно са супругом Олгом. Тела им је однео ледени Дунав. Исти тај Дунав по коме је веслао сада му је постао гробница. Исти тај Соколски дом који је био његова друга кућа, за време Рације је био место где су окупатори легитимисали и злостављали на хиљаде грађана Новог Сада, а одатле их слали у смрт на Штранд. Рација на Дунаву се одвијала недалеко од Веслачког клуба „Данубиус“.

Неколико минута након њихове трагичне смрти, стигла је наредба да се са убијањем престане. Да нису пошли у смрт преко реда, највероватније би преживели Рацију... Међутим, можемо рећи да је и у смрти овај великан војвођанске адвокатуре остао веран својим идеалима, јер није могао да поднесе беспомоћност пред неумољивим злом, јер није могао да помогне другима у тако неправедном и нељудском злу које представља све оно супротно за шта се он као човек и као адвокат кроз своја дела залагао.

ЛИТЕРАТУРА

Монографије и чланци

- Бреберина М. (2008). Доктор Игњат Павлас заборављени великан српске историје. *Добровољачки гласник, орган Удружења ратних добровољаца 1912–1918, њихових потомака и потошвалаца*, 31.
- Врачарић, П. (2000–2001). Др Игњат Павлас – дугогодишњи соколски старешина. *Око соколово*, (15–16).
- Костовић, Т. (2014). Савез културних друштава Новог Сада Дунавске бановине. *Годишњак Историјског архива града Новог Сада*, 8 (8).
- Марковић С. (2020). *Од присаједињења до прекрајања*, Нови Сад: Архив Војводине.
- Павлас, И. (1928). Ново обичајно право на правном подручју Војводине. Нови Сад: *Гласник Адвокатске коморе за Банат, Бачку и Барању*, год. 1, бр. 2/3.
- Петровић, И. (2012). Др Игњат Павлас: (1886–1942). *Свеске за историју Новог Сада*, 13.
- Петровић, И. (2014). *Заслужници и ојаске*. Београд: Школа гусала „Сандић“.
- Протић-Гава, Б., Пауновић, Ј., Ковачев, М. (2015). *110 година новосадског Соколског друштва и 164 године гимнастике у Новом Саду*. Нови Сад: Музеј Војводине: Соколско друштво „Војводина“.
- Стевановић, Б., Бреберина, М., Попара, Л., Ковачевић, Р., Јан, О., ... Дамјановић, А. (2000). *75 година организованог планинарства у Војводини*. Нови Сад: Планинарско-смучарски савез Војводине.
- Фајфрић, Ж. (2008). *Историја адвокатуре Војводине (од почетка до 1941. године)*. Нови Сад: Адвокатска комора Војводине.

Остали извори

Архив Војводине, фонд бр. 183. Комисија за утврђивање злочина окупатора и њихових помагача у Војводини.

Историјски архив града Новог Сада, фонд бр. 25, Гимназија „Јован Јовановић Змај“ Нови Сад (1831–1964), књига 159 – Главни протокол испита зрелости (1897–1905).

Историјски архив града Новог Сада, фонд бр. 150, број 42060, год. 1929, Решење о уношењу у књигу завичајника дипломе Павлас Игњата, доктора права и додели права на употребу те титуле.

Саопштења о злочинима окупатора и њихових помагача у Војводини: 1941–1944. Књ. 1, Бачка и Барања (фототипско изд., Vol. 1). (2020). Нови Сад: Архив Војводине – Прометеј.

Историја ВК „Данубиус“ доступна на <http://www.danubius1885.org/istorijat/>

SOCIAL ENGAGEMENT OF LAWYERS Essay in honour of Ignat Pavlas

Jelena Tomin
Vojvodina Bar Association

Summary

Ignjat Pavlas was one of the central figures in the unification of the Vojvodina to the Kingdom of Serbia, and later in the Novi Sad between the two world wars. His fortitude in the field of social engagement left an indelible mark despite the different socio-political milieu that followed his time. He gave us all an example of how, through social engagement, we can influence and change our environment for the better and benefit the community in which we live and work.

Key words: legal profession, Vojvodina Bar Association, social engagement of lawyers